

SPREUKEN

Zaken van het hart deel 3

De verschillen tussen jaloezie en afgunst en de rol van onvervulde verwachtingen in wrok.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/spreuken/zaken-van-het-hart-deel-3

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Afgunst, jaloezie en het innerlijke leven	4 min	4
2	Goede jaloezie en beschermende trouw	4 min	6
3	Jaloezie binnen het huwelijk	2 min	8
4	De ontembare kracht van jaloezie	3 min	9
5	Benijd gewelddadige machthebbers niet	3 min	11
6	Psalm 73 en de voorspoed van goddelozen	4 min	12
7	God hebben is genoeg	3 min	15
8	Afgunst tast lichaam en hart aan	4 min	17
9	Liefde als tegengif voor afgunst	2 min	19
10	Het geluk van wie je liefhebt	3 min	20
11	Tevreden zijn omdat God bij je is	3 min	21
12	Tevreden in gebrek en overvloed	2 min	23
13	God en de naaste liefhebben	2 min	25
14	Waarom zondaars niet benijdenswaardig zijn	4 min	26

15	De ziel en het leven na de dood	3 min	28
16	Uitgestelde hoop als bron van wrok	2 min	30
17	Verwachtingen en teleurstelling	2 min	31
18	Onuitgesproken verwachtingen in relaties	3 min	32
19	Verwachtingen duidelijk uitspreken	2 min	33
20	Gekwetste broeders en blijvende wrok	2 min	34
	Om verder te lezen		35

1

Afgunst, jaloezie en het innerlijke leven

Laten we opnieuw naar het boek Spreuken gaan en enkele andere thema's bekijken die daar behandeld worden. Ik denk dat we zouden kunnen zeggen dat de onderwerpen die we in de afgelopen paar lezingen hebben besproken, en ook in deze lezing bespreken, samengevat kunnen worden als zaken van het hart, als dat tenminste niet zo'n cliché-uitdrukking was. Ik probeer cliché-uitdrukkingen te vermijden en origineler te zijn. Maar soms zijn clichés clichés omdat ze zo vaak worden gebruikt, en worden ze vaak gebruikt omdat ze zo treffend zijn. 'Zaken van het hart' zou beslist een goede overkoepelende term zijn voor wat we hier bekijken.

We hebben gekeken naar wat Salomo over het hart en de centrale plaats van het hart zei. Nu kijken we naar bepaalde stemmingen en houdingen die deel uitmaken van het innerlijke leven, van het leven van het hart. Wanneer we het over het hart als beeldspraak hebben, spreken we natuurlijk niet over de bloedpomp onder de vijfde rib. We spreken over het hart als beeld voor het innerlijke wezen, de ziel, de geest, of hoe je het ook wilt noemen. Als je dat zegt, roept dat natuurlijk vragen bij mensen op: zijn de ziel en de geest hetzelfde, of zijn het verschillende dingen? Dat is een theologisch geschil dat niet gemakkelijk kan worden opgelost, en hier zullen we dat ook niet proberen.

Het enige wat ik kan zeggen, is dat de Bijbel inderdaad spreekt over een innerlijke mens en een uiterlijke mens. De uiterlijke mens is wat we allemaal zien. De uiterlijke mens is datgene wat zich gedraagt, communiceert en spreekt met de buitenwereld. Maar vanbinnen is er een innerlijke mens, die soms het hart wordt genoemd en die ook als de ziel of de geest kan worden aangeduid, hoewel die termen nuances kunnen hebben waardoor ze niet precies hetzelfde zijn.

In de vorige lezing spraken we over depressie. Er staan in het boek Spreuken een aantal Schriftgedeelten die daarvoor naar mijn mening relevant waren. We zijn nu klaar met dat onderwerp en willen verdergaan. In je aantekeningen zul je zien dat een

andere zaak van het innerlijke leven, die te maken heeft met het beheersen van stemmingen, afgunst en jaloezie is. Deze dingen zijn niet precies hetzelfde, hoewel jaloezie, wanneer dat woord in negatieve zin wordt gebruikt, waarschijnlijk vrijwel hetzelfde betekent als afgunst.

Ik zeg ‘wanneer het in negatieve zin wordt gebruikt’, omdat het woord niet noodzakelijkerwijs negatief wordt gebruikt. We beschouwen jaloezie deels als iets slechts omdat we het opvatten als afgunst, en afgunst is iets slechts. Afgunst lijkt waarschijnlijk sterk op, en is misschien wel hetzelfde als, wat in het tiende gebod verboden wordt:

U zult niet begeren het huis van uw naaste. U zult niet begeren de vrouw van uw naaste, noch zijn dienaar, noch zijn dienares, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets wat van uw naaste is.

EXODUS 20:17

Begeren is meer specifiek het verlangen om iets te bezitten wat niet van jou is en wat aan iemand anders toebehoort. Maar begeren lijkt voort te komen uit afgunst. Je zou willen dat jij had wat iemand anders heeft. Je neemt het die persoon kwalijk dat hij het heeft en je zou willen dat jij het had in plaats van hem. Die afgunst is zonder twijfel de wortel van begeerte, zou ik denken.

Ik ken het precieze betekenisbereik van al deze woorden niet, want woorden hebben nu eenmaal een betekenisbereik. Maar we bevinden ons beslist op hetzelfde terrein wanneer we spreken over afgunst, begeerte en wrok tegenover iemand. Je zou afgunst zelfs kunnen omschrijven als het gelijktijdig ervaren van bewondering en wrok tegenover iemand. Je benijdt iemand omdat je hem bewondert, omdat je zou willen dat je in zijn positie verkeerde en omdat je het hem kwalijk neemt dat hij daar is in plaats van jij. Dat is afgunst.

2

Goede jaloezie en beschermende trouw

Jaloezie kan dat ook zijn. Op de momenten dat er in negatieve zin over jaloezie wordt gesproken, is het waarschijnlijk een vorm van afgunst. We moeten ons er echter van bewust zijn dat we het woord jaloezie in de Schrift ook gebruikt zullen zien in een betekenis die helemaal niet negatief is. In feite wordt van niemand in de Bijbel zo vaak gezegd dat hij jaloers is als van God. God spreekt vaak over Zichzelf als een jaloerse God. Hij bedoelt dat Hij jaloers waakt over Zijn volk. Hij heeft een verbond met Israël en Hij vindt het niet goed wanneer het met andere goden flirt. Hij is na-ijverig zoals een echtgenoot jaloers is.

Is het verkeerd als een echtgenoot jaloers is? Dat kan niet zo zijn, als God een na-ijverig Echtgenoot is. Het lijkt juist heel gepast te zijn, als we tenminste begrijpen wat jaloezie in die betekenis inhoudt. Jaloezie is dus niet noodzakelijkerwijs iets slechts.

We hebben in een eerdere lezing Spreuken hoofdstuk 6, vers 34 gezien. Daar waarschuwt Salomo zijn zoon dat hij geen overspel moet plegen met de vrouw van zijn naaste. Hij zegt:

want jaloersheid is de woede van een man en hij zal geen medelijden hebben op de dag van de wraak.

SPREUKEN 6:34

Dit vers is geen aanklacht tegen de echtgenoot. Het is een aanklacht tegen de overspeler. Hij zegt dat de overspeler vanwege zijn zonde verwondingen en schande zal ondergaan, omdat een echtgenoot jaloers is.

Misschien vindt Salomo dat een echtgenoot niet jaloers zou moeten zijn. Dat zegt hij niet. Hij zegt eenvoudigweg dat het nu eenmaal zo is. Echtgenoten zijn jaloers als het om hun vrouw gaat, en volgens mij horen ze dat ook te zijn, net zoals vrouwen jaloers horen te zijn als het om hun man gaat. Jaloezie betekent in deze zin dat je

beschermend bent. Het betekent dat die persoon op een unieke manier waardevol voor je is, op zo'n manier dat je de gedachte dat je hem of haar met iemand anders zou moeten delen bijna niet kunt verdragen.

Als je natuurlijk jaloers bent op je vrienden—stel dat je een groep vrienden hebt en de meesten van hen voelen zich meer aangetrokken tot een van je vrienden dan tot jou, en daar ben je jaloers op—dan is dat verkeerd. Dat is afgunst.

Want je hebt er geen bijzonder recht op dat iedereen liever jouw vriend is dan de vriend van iemand anders. Als je jaloers bent omdat iemand er goed uitziet en jij niet, of omdat iemand meer geld heeft dan jij, of meer talent, of een erkende positie die jij niet hebt, dan is dat gewoon afgunst. We noemen dat jaloezie, maar eigenlijk is het gewoon afgunst.

In de Bijbel is jaloezie meestal iets goeds. Ik zeg niet altijd, maar meestal, omdat het doorgaans een beschrijving is van Gods houding tegenover Zijn eigen volk. Hij is als een echtgenoot. Hij beschermt wat van Hem is. Dat een echtgenoot jaloers waakt over zijn vrouw, betekent dat hij waarde hecht aan het huwelijk. Hij hecht waarde aan zijn vrouw. Het betekent niet dat hij bekrompen, lichtgeraakt of prikkelbaar is, of gewoon geen concurrentie kan verdragen. Het betekent dat het huwelijk voor hem van buitengewoon grote waarde is. Hij heeft alle recht om te verwachten dat buitenstaanders het niet schenden en dat zijn vrouw het verbond dat gesloten is als iets heiligs eerbiedigt. Over zoiets jaloers waken is goed.

Paulus zei dat hij jaloers waakte over de Korintheërs, omdat:

Want ik bejver mij voor u met een ijver van God. Ik heb u immers ten huwelijk gegeven aan één Man om u als een reine maagd aan Christus voor te stellen.

2 KORINTHE 11:2

Het Engelse woord dat hier met 'ijver' is weergegeven, wordt ook met 'jaloezie' vertaald. Paulus zegt hier dus in die zin tegen de gemeenten in Korinthe:

Ik ben jaloers op je.

Dat betekent: om Gods wil, jullie zijn de bruid van Christus, en het lijkt mij dat jullie misschien van jullie Echtgenoot worden weggeleid. Ik voel voor jullie de jaloezie die Hij voelt.

3

Jaloezie binnen het huwelijk

We moeten dus voorzichtig zijn. Ik herinner me een echtpaar dat ik goed kende. De man was zelfs werkzaam in de bediening, maar hij was een beetje flirterig. Hij was een knappe man op wie alle vrouwen gesteld waren, en hij had ook een heel mooie vrouw. Volgens mij gaf hij ook om haar, maar hij was erg hartelijk, raakte mensen graag aan en was geneigd veel vrouwen te omhelzen. Meestal nam hij daar niet zelf het initiatief toe. Zij kwamen tijdens de onderlinge omgang naar hem toe en omhelsden hem, maar hij genoot ervan.

Zijn vrouw vond het niet prettig wanneer dat gebeurde, en ze zei dat vaak tegen hem, omdat het duidelijk was dat sommige vrouwen niet noodzakelijk een zuivere genegenheid voor hem hadden. Dat was echt duidelijk. Ik heb het zelf gezien. Hij was een heel knappe man, en niet alle vrouwen die hem wilden omhelzen, waren daarbij alleen maar geestelijk ingesteld. Zijn vrouw kon dat zien, en ze was daar jaloers om.

Hij verweet haar vaak dat ze jaloers was. Hij dacht dat het een zonde was om jaloers te zijn. Ik weet niet of dat soort jaloezie een zonde is. In zekere zin is een bepaalde vorm van jaloezie een zonde, maar als een vrouw jaloers waakt over de trouw van haar man, dan is dat volgens mij gepast en geen zonde.

Als een man niet jaloers waakt over zijn vrouw, of een vrouw niet over haar man — dat wil zeggen, als iemand zijn of haar huwelijkspartner met andere mensen ziet flirten en zich daardoor niet beledigd of verontwaardigd voelt — betekent dat in feite dat diegene niet de juiste waarde aan het huwelijk hecht. Het is alsof het hem of haar niets kan schelen. Mensen kunnen op dat punt belanden. Mensen hebben open relaties. Misschien niet zo open dat ze verwachten dat hun huwelijkspartner met andere mensen naar bed gaat, maar mensen komen gewoon op een punt waarop het huwelijk

hun niet zoveel meer kan schelen. Hun man of vrouw flirt misschien op feestjes met andere mensen, maar dat maakt hun niets uit, omdat ze het huwelijk niet als erg heilig beschouwen.

Maar wat werkelijk van de allerhoogste waarde is, is iets wat iemand wil beschermen en ongeschonden wil bewaren tegen verderf van buitenaf. Dat is een vorm van goddelijke, niet zondige jaloezie.

4

De ontembare kracht van jaloezie

In Spreuken wordt naar jaloezie verwezen. Ik weet niet helemaal zeker of daar over iets positiefs of iets negatiefs wordt gesproken. Het klinkt enigszins negatief, maar ik weet het niet zeker. In Spreuken 27:4 zegt hij:

Woede en een overmaat aan toorn zijn wreedheden, maar wie zal standhouden tegen afgunst?

SPREUKEN 27:4

Het woord dat hier met 'afgunst' is weergegeven, wordt in de Engelse vertaling die de spreker gebruikt met 'jaloezie' vertaald.

Boosheid en toorn zijn slechte dingen, en omdat jaloezie in dezelfde zin wordt genoemd, klinkt het alsof jaloezie misschien wordt gerekend tot de slechte dingen, zoals boosheid en toorn. Aan de andere kant is niet alle boosheid zondig, en ook niet alle toorn is zondig. God is ook een God van toorn. Ik zou Hem niet omschrijven als een toornige God, zoals sommige mensen doen. De Bijbel zegt juist dat Hij:

Barmhartig en genadig is de HEERE, geduldig en rijk aan goedertierenheid.

PSALMEN 103:8

Hij is niet vol toorn, maar Hij wordt wel boos, en terecht. En Hij wordt ook jaloers.

We kennen deze emoties vooral in hun negatieve vorm. Wanneer we erover lezen, denken we dus aan negatieve dingen. Maar wanneer er staat:

Wie is opgewassen tegen jaloezie?

wat betekent dat dan? Betekent het: wie kan standhouden tegenover een jaloers persoon, wiens jaloezie zich als toorn en boosheid tegen jou richt?

Denk opnieuw aan de jaloerse echtgenoot die in hoofdstuk 6 wordt genoemd. Als je de echtgenoot jaloers maakt, kun je daar misschien niet tegen bestand zijn. Misschien kun je de boosheid of toorn van een man verdragen. Zelfs een vriendelijk woord kan boosheid misschien afwenden. Misschien kun je boosheid bedaren, maar jaloezie kun je niet noodzakelijk bedaren. Ik denk dat hij misschien zegt dat iemand grote schade kan ondervinden van iemand die boos op hem is, wreed tegen hem is of zich toornig tegen hem gedraagt. Maar het is nog erger wanneer iemands jaloezie zich tegen je richt. Volgens mij zegt hij dat jaloezie een sterkere, diepere emotie is, bijna een dieper menselijk instinct: jaloers waken over je huwelijkspartner, je kinderen of de dingen die je rechtmatig toebehoren en die waardevol en kostbaar voor je zijn, zoals God dat ook doet.

Met andere woorden, jaloezie, die twee keer in Spreuken wordt genoemd, wordt niet duidelijk veroordeeld als iets slechts. Misschien wordt er alleen maar op gewezen dat ze krachtig is, een sterke drijfveer waarvan je niet wilt dat die zich tegen je keert. Je wilt niet maken dat iemand jaloers op je wordt.

5

Benijd gewelddadige machthebbers niet

Maar afgunst wordt nooit als iets positiefs behandeld, of zelfs maar als iets wat mogelijk positief is. Er staan in Spreuken een aantal Schriftgedeelten over afgunst. In hoofdstuk 3, vers 31, staat:

Wees niet jaloers op een man van geweld en verkies geen van zijn wegen,

SPREUKEN 3:31

De onderdrukker is niet benijdenswaardig, maar veel mensen zouden hem benijden, vooral als zij degenen zijn die onderdrukt worden. Als je wordt onderdrukt door iemand die een onderdrukker is, zou dat gewoonlijk betekenen dat je arm bent. Je bent een boer of een pauper, een weduwe of een wees. Je bent iemand die in de maatschappij zijn rechten en macht kwijt is, terwijl iemand anders misbruik van je maakt omdat hij dat kan, omdat hij economisch of wat maatschappelijke macht betreft een meer bevoorrechte positie heeft. Misschien behoor je tot een vervolgte minderheid, terwijl iemand anders die tot de meerderheid behoort aan de macht is en onderdrukt.

Die dingen zouden de onderdrukte afgunstig kunnen maken op de positie van de ander. Zoals ik al zei, is afgunst een combinatie van bewondering en wrok. Hoewel de onderdrukte wrok koestert tegen degene die hem dit aandoet, bewondert hij de positie waarin die persoon verkeert en wenst hij dat hij zelf in die positie verkeerde. Het is één ding om te denken dat deze onderdrukking iets slechts is. Het is iets anders om te zeggen: „Ik wou dat ik in de positie verkeerde om anderen te onderdrukken, zoals deze persoon in de positie verkeert om mij te onderdrukken.” Dat is ernaar verlangen om zelf slecht te zijn.

Hij zegt dat er een reden is om dat niet te doen:

Neem geen van zijn manieren over.

Waarom? Omdat je naar de hel zult gaan? Dat kan waar zijn, maar dat is niet wat hij zegt. Hij zegt:

Een verdorven mens is een gruwel voor de Heer, maar met oprechte mensen deelt Hij zijn geheimen.

Welke gevolgen die persoon ook kunnen treffen, hij is een gruwel voor de Heere. De veronderstelling die hieraan ten grondslag ligt, is niet dat je het goede wilt doen om straf te ontlopen. Het is dat je wilt vermijden het verkeerde te doen, zodat je binnen de vertrouwelijke raad van de Heere kunt blijven en niet iemand wordt van wie God een afkeer heeft.

Misschien ligt hierin de suggestie dat God je flink zal afstraffen als Hij een afkeer van je heeft, maar dat wordt niet gezegd. Waar het hier werkelijk om gaat, is of jij en God op goede voet met elkaar staan. Dat lijkt op zichzelf waarde te hebben, los van elke overweging van de gevolgen. Alleen al Gods gunst hebben is iets positiefs. Het is een voorrecht.

6

Psalm 73 en de voorspoed van goddelozen

We zingen soms Psalm 73, en ik wil graag dat je kijkt naar wat die psalm werkelijk zegt en hoe hij zich ontwikkelt, want hij spreekt over hetzelfde beginsel. In Psalm 73 getuigt de psalmist dat hij bijna was afgefallen, omdat het erop leek dat de rechtvaardigen slecht werden behandeld, terwijl de slechte mensen de onderdrukkers leken te zijn en toch voorspoed hadden.

Psalm 73 zegt eerst dat God goed is voor Israël, voor hen die zuiver van hart zijn. Daarna vervolgt de psalmist:

Maar wat mij betreft, mijn voeten waren bijna uitgegleden, mijn schreden waren haast uitgeschoten,

PSALMEN 73:2

Let erop hoe hij Israël definieert. Hij definieert Israël niet als een etnische groep, maar als mensen met een bepaalde gesteldheid van het hart. Zoals Paulus zei:

Want niet h^íj is Jood die het in het openbaar is, en niet d^{át} is besnijdenis die in het openbaar in het vlees plaatsvindt, maar h^íj is Jood die het in het verborgene is, en d^{át} is besnijdenis, die van het hart is, naar de geest, niet naar de letter. Zijn lof is niet uit mensen maar uit God.

ROMEINEN 2:28-29

Dat is geen besnijdenis van het vlees, maar besnijdenis van het hart. Een echte Jood is, zelfs volgens het Oude Testament, niet iemand die alleen maar Joods bloed heeft, maar iemand die het juiste hart heeft.

Dat wil zeggen: ik was bijna van het rechte pad af gestruikeld en bij God weggegaan. Hij vervolgt dat hij afgunstig was op de hoogmoedigen toen hij de voorspoed van de goddelozen zag, omdat zij zonder pijn lijken te sterven.

Daar heb je afgunst.

Ze sterven comfortabel in hun bed. Ze sterven niet ellendig.

en hun kracht is fris. Zij verkeren niet in moeiten, zoals andere stervelingen,

PSALMEN 73:4-5

Ze lijken machtig en rijk te zijn en kunnen zich dankzij mogelijkheden waarover arme mensen niet beschikken uit moeilijkheden vrijkopen.

en worden niet gekweld met andere mensen. Daarom hangt de hoogmoed hun als een ketting om de nek, het geweld bedekt hen als een mantel. Hun ogen puilen uit van vet,

PSALMEN 73:5-7

Ze zijn zo goed doorvoed dat hun gezichten vet zijn en hun ogen uitpuilen.

zij hebben de inbeeldingen van hun hart overtroffen. Zij spotten en spreken boosaardig van onderdrukking, zij spreken uit de hoogte. Zij zetten hun mond op tegen de hemel, hun tong wandelt honend rond op de aarde.

PSALMEN 73:7-9

Deze mensen zijn duidelijk niet het soort mensen aan wie God Zijn gunst zou schenken, en toch gaat alles goed met hen. Ik was afgunstig op hen. Hij zegt:

Daarom kan Gods volk ertoe komen, wanneer er een volle beker water voor hen uitgeperst wordt, dat zij zeggen: Hoe kan God het weten? Zou de Allerhoogste er weet van hebben?

PSALMEN 73:10-11

Zie, dezen zijn goddeloos, toch hebben zij in de wereld rust en vermeerderen hun vermogen.

PSALMEN 73:12

Hij zegt:

Ja, voor niets heb ik mijn hart gezuiverd en mijn handen in onschuld gewassen. Want de hele dag word ik gekweld en mijn bestraffing is er elke morgen.

PSALMEN 73:13-14

Deze mensen, die goddeloos zijn, lijken het geweldig te doen. Ik heb mijn hart gereinigd, maar wat levert mij dat op? Ik ben degene die verdrukt wordt. Ik ben de goede, en God lijkt niet aan mijn kant te staan. Hij zei:

Toch heb ik nagedacht om dit te kunnen begrijpen, maar het was moeite in mijn ogen,

PSALMEN 73:16

Met andere woorden, ik dacht deze dingen wel, maar volgens mij sprak ik ze niet in het openbaar uit, omdat ik bang was dat ik Uw volk met mijn gemopper zou ontmoedigen.

7

God hebben is genoeg

totdat ik Gods heiligdom binnenging en op hun einde lette.

PSALMEN 73:17

Let op vers 17:

Ja, U zet hen op gladde plaatsen, U doet hen in verwoesting vallen. Hoe worden zij in een ogenblik tot een verwoesting! Zij worden weggevaagd, komen om door verschrikkingen. Zoals een droom vervaagt bij het ontwaken, zult U, Heere, als U wakker wordt, hun beeld verachten.

PSALMEN 73:18-20

Dit is natuurlijk niet altijd waar, maar je denkt misschien dat God deze misstanden uiteindelijk op de een of andere manier recht zal moeten zetten, misschien zelfs in een ander leven, al noemt hij niet per se een ander leven. Hij noemt wel hun einde. Let erop dat hij zegt:

Dit doet me te veel pijn.

Ik kon mijn gedachten niet eens uitspreken. Ik was bang dat ik Gods volk zou ontmoedigen door uiting te geven aan deze ontmoediging en bitterheid. Maar hij zegt dat alles veranderde toen ik het heiligdom binnenging en mij bewust werd van God.

Let op wat hij in vers 25 zegt: behalve God verlangt hij naar niemand in de hemel of op aarde. In het volgende vers staat:

Bezwijkt mijn lichaam en mijn hart, dan is God de rots van mijn hart en voor eeuwig mijn deel.

PSALMEN 73:26

Dit is waar hij uiteindelijk op uitkomt. Hij zegt: „Ik was jaloers op de zondaars, maar ik ben niet meer jaloers op hen, omdat ik het heiligdom ben binnengegaan en me herinnerde dat ik God heb en zij niet.” Omdat zij Hem niet hebben, zal hun einde erger zijn dan het mijne. Maar het punt dat hij maakt, is: „Ik heb God, en dat is genoeg.”

Er is een oud liedje van Johnny Cash dat ik erg mooi vond. Ik zong het vroeger zelfs, toen ik jong was. Ik weet niet of ik me nu alle woorden nog kan herinneren, omdat het zoveel jaren geleden is, maar het heet „I’ve Got Jesus and That’s Enough”. Hij zei: „Ik hoor dat je over me hebt gepraat. Het kan me echt niet schelen. Ik weet dat je mijn vooruitgang vaak probeert tegen te houden. De gemene dingen die je zegt, bezorgen me geen slecht gevoel, want ik kan geen vriend verliezen die ik nooit heb gehad. Ik heb Jezus, en dat is genoeg.” Dat is het refrein: „Ik heb Jezus, en dat is genoeg.”

Er staat niet: „Ik heb zegeningen van God, en dat is mijn troost.” Mijn troost is: „Ik heb Jezus.” Dat is alles wat ik nodig heb. Dat is wat de spreuk die we in Spreuken 3 bekijken, zegt.

Wees niet jaloers op een man van geweld en verkies geen van zijn wegen,

SPREUKEN 3:31

Ze zijn verdorven in de ogen van God. God vindt hen een gruwel. Maar Zijn vertrouwelijke raad is bij de oprechten. Oprecht zijn zal je in dit leven misschien niet zoveel voorspoed brengen, maar je zult God hebben. Je zult gemeenschap met God

hebben. Je zult delen in Zijn vertrouwelijke raad zoals de goddelozen dat niet doen. Je zult op goede voet staan met God, en dat is genoeg, zo lijkt Salomo te suggereren. Want hij geeft eigenlijk geen andere redenen voor troost dan dat God bij jou zal zijn en niet bij hen.

8

Afgunst tast lichaam en hart aan

In Spreuken 14, vers 30, staat:

Een gezond hart is het leven voor het lichaam, maar afgunst is verrotting van de beenderen.

SPREUKEN 14:30

Hier worden met lichaam en beenderen waarschijnlijk letterlijk het lichaam en de beenderen bedoeld. Hij heeft het waarschijnlijk over lichamelijk welzijn. Hij zegt dat een gezond hart, wat het tegenovergestelde is van afgunst, goed is voor je gezondheid. Het is goed voor je lichaam. Het is leven voor het lichaam. In veel gevallen zal je lichamelijke gezondheid worden bepaald door je innerlijke leven en je innerlijke welzijn.

Johannes schreef in het boek 3 Johannes aan Gajus en zei:

Geliefde, ik wens dat het u in alles goed gaat en dat u gezond bent, zoals het uw ziel goed gaat.

3 JOHANNES 1:2

Dat wil zeggen: ik hoop dat je lichamelijke gezondheid en welzijn overeenkomen met de voorspoed van je innerlijke leven. Zoals het je innerlijk goed gaat, zo bid ik dat het jou voorspoedig zal gaan en dat je gezond zult zijn. Dat komt doordat je innerlijke gezondheid een sterke invloed heeft op je lichamelijke welzijn en je gezondheid.

Hij zegt dat een gezond hart leven voor het lichaam is. Het tegenovergestelde van een gezond hart is in dit specifieke geval een afgunstig hart. Afgunst in je hart is gewoon verrotting voor de beenderen. Het maakt je niet gezond. Zelfs als het lichaam en de beenderen hier figuurlijk worden opgevat en niet noodzakelijk als iets lichamelijks, hoewel ik denk dat ze letterlijk bedoeld zijn, kan het figuurlijk worden opgevat. Jezus sprak er immers ook over dat het oog het licht van het lichaam is.

De lamp van het lichaam is het oog; als dan uw oog oprecht is, zal heel uw lichaam verlicht zijn; maar als uw oog kwaadaardig is, zal heel uw lichaam duister zijn. Als het licht dat in u is, duisternis is, hoe groot is dan de duisternis zelf!

MATTHEÛS 6:22-23

Jezus heeft het over je geestelijke leven wanneer Hij het woord lichaam gebruikt. Ik denk dat het daar figuurlijk gebruikt kan worden.

In dit geval denk ik niet dat dit aan de hand is. Ik denk dat hij zegt dat je gewoon zult wegwijnen van jaloezie. Als je jezelf toestaat jaloers te zijn, is dat geen gezond hart. Wanneer je wenst dat je dingen had die je niet hebt, wanneer je degenen die ze wel hebben iets kwalijk neemt, dan zie je dat jaloezie de neiging is om meer van iets te houden dan van mensen. Je houdt meer van bezittingen, of je houdt meer van positie, of je houdt meer van een bepaalde situatie dan van de mensen die die dingen daadwerkelijk hebben. Daarom neem je het hun kwalijk dat zij die dingen hebben, in plaats van blij te zijn dat zij ze hebben.

Toen mijn kinderen klein waren, waren we een tamelijk arm gezin. We hadden niet veel geld en daarom kochten we niet veel dure dingen voor onze kinderen. Meestal vonden ze dat prima, maar af en toe brachten mijn kinderen tijd door bij andere gezinnen, waar de kinderen interessante dingen hadden die wij ons niet konden veroorloven. Dan zeiden ze: „O, ik wou dat wij die ook hadden. Ik wou dat wij er ook zo een konden krijgen.” Ik weet nog dat ik zei: „Waarom genieten jullie niet gewoon van wat zij hebben, en van het feit dat zij er een hebben? Dan hoeven jullie het niet te

onderhouden of te bezitten. Jullie kunnen er gewoon van genieten. Laat hen het bezitten en onderhouden. Jullie hoeven het niet te bezitten. Jullie hoeven het niet te hebben.”

Daar komt een stukje ego bij kijken: ik moet er niet alleen van kunnen genieten en het kunnen gebruiken, het moet van mij zijn. Dat is afgunst. De waarheid is dat er altijd wel iets meer zal zijn wat je niet kunt krijgen, tenzij je Salomo bent. Salomo had natuurlijk al het geld van de wereld en alle macht van de wereld, en hij kon krijgen wat hij maar wilde. Hij ontdekte dat het desondanks alleen maar frustratie opleverde. Hij vond er geen voldoening in. Salomo is degene die dit schrijft:

Afgunst zal je botten doen wegroten.

9

Liefde als tegengif voor afgunst

Wat is dan het tegenovergestelde van afgunst? Eén tegenovergestelde is liefde. De persoon op wie je afgunstig bent, zou iemand moeten zijn die je liefhebt. Is dat niet geboden? Als je iemand liefhebt, zul je hem dan niet het goede toewensen? Zul je hem niet iets beters toewensen dan jezelf? Als je hem liefhebt zoals je jezelf liefhebt, dan zou je net zo blij moeten zijn dat hij iets begerenswaardigs heeft als je zou zijn wanneer jij het had. Dat klinkt misschien idealistisch, maar is dat niet werkelijk wat het zou betekenen:

U mag geen wraak nemen of een wrok koesteren tegen uw volksgenoten, maar u moet uw naaste liefhebben als uzelf. Ik ben de HEERE.

LEVITICUS 19:18

Ik heb mezelf lief, dus ik wil bepaalde dingen voor mezelf, goede dingen voor mezelf. Als ik die persoon liefheb zoals ik mezelf liefheb, dan wil ik die dingen voor hem. Dat hij ze heeft, maakt mij even blij als wanneer ik ze zelf zou hebben, tenzij ik mezelf meer liefheb dan hem. In dat geval zou het mij gelukkiger maken als ik ze had dan wanneer hij ze had. Maar als hij iets goeds heeft en ervan geniet, zou ik daar blij om

moeten zijn. Ik zou ervan moeten genieten dat iemand om wie ik net zoveel geef als om mezelf, iets heeft wat ik graag zou willen hebben en waarvan ik zou genieten als ik het had. Ik kan ervan genieten dat hij het heeft, dus hoef ik niet afgunstig te zijn. Dat is nogal een gedachte. Waarom geniet ik er niet gewoon van dat zij het hebben? Geniet ervan dat zij het naar hun zin hebben. Zijn zij gelukkig? Dan is dat geweldig. Daar word ik blij van.

10

Het geluk van wie je liefhebt

Zo is het toch ook met je kinderen? Geen enkele ouder is gelukkiger dan zijn ongelukkigste kind. Je kunt vijf kinderen hebben, van wie er vier het uitstekend doen, maar één van hen verkeert in ellende, en dus verkeer jij ook in ellende. Waarom? Omdat je van je kinderen houdt, en niets kan je gelukkiger maken dan dat het goed met hen gaat. Johannes zei:

Niets maakt me blijer dan te zien dat mijn kinderen volgens de waarheid leven.

Als je er waarde aan hecht in de waarheid te wandelen, dan kan niets je meer vreugde geven dan dat je kinderen dat doen. Want je wenst je kinderen de dingen toe die jij als de beste dingen beschouwt.

Als je waarde hecht aan gezondheid, welvaart of bezittingen, dan zou je je erover verheugen wanneer je kinderen die dingen hebben, omdat je van hen houdt. Als dat is waar je waarde aan hecht, denk je: „Dat is goed. Ik wil dat zij die dingen hebben.” Waarom? Omdat je van hen houdt. Waarschijnlijk houd je zelfs meer van hen dan van jezelf. Zelfs een zelfzuchtig mens houdt vaak meer van zijn kinderen dan van zichzelf.

Misschien heb ik het hierin mis. Ik kan me nauwelijks een ouder voorstellen bij wie dat niet zo is, maar misschien ben ik naïef. Er zijn misschien ouders die niet zoveel van hun kinderen houden. Maar volgens mij zullen mensen, zolang ze hun natuurlijke genegenheid niet verloren hebben, hun kinderen dingen toewensen die ze zelf nooit zouden kunnen hebben.

Ik denk dat dit gold voor veel mensen die de Grote Depressie hebben meegemaakt. Ze groeiden op met een groot gebrek aan dingen, omdat ze tijdens de Grote Depressie kind waren. Toen na de Tweede Wereldoorlog de welvaart terugkeerde en het hun goed kon gaan, dachten ze: „Ik zal mijn kinderen nooit laten lijden zoals ik geleden heb. Ik wil dat mijn kinderen alle dingen hebben die ik niet kon hebben.” Waarom? Omdat ze van hun kinderen hielden. Ik denk niet dat de meeste mensen dachten: „Ik ga rijk worden, en wat kan mij het schelen hoe het met mijn kinderen gaat?” Volgens mij dachten veel mensen: „Toen ik kind was, kon ik deze dingen niet hebben. Mijn kinderen zullen het beter krijgen dan ik.”

Misschien denkt niet iedereen zo, maar ik denk dat veel mensen dat wel doen. Met andere woorden, het is een houding waarin je je gemakkelijk kunt inleven, maar die bestaat alleen omdat je meer van je kinderen houdt dan van jezelf. Daarom is hun geluk jouw geluk. Hun ellende is jouw ellende. Bijna iedereen zou zijn leven geven voor zijn kinderen. Als er gekozen moest worden wie er naar de gevangenis zou gaan en gemarteld zou worden, en óf jij óf je kinderen dat moesten ondergaan, dan zou je je beslist vrijwillig aanbieden.

En je zou je erover verheugen dat je kinderen vrij waren en eraan ontkomen waren, want dat is wat liefde is. Als je anderen op dezelfde manier liefhad, dan zou je je verheugen over hun welvaart en geluk, zelfs als je dat zelf niet ervoer. Afgunst is dus in zekere zin een tekortschieten in liefde.

11

Tevreden zijn omdat God bij je is

Een ander aspect van afgunst is dat het betekent dat je niet tevreden bent. De Bijbel gebiedt ons zelfs tevreden te zijn met wat we hebben. Als je dat bent, zal het je natuurlijk nooit dwarszitten dat anderen meer hebben. Ik ben niet afgunstig op wat iemand aan materiële bezittingen heeft, omdat ik eigenlijk niet meer wil dan ik al heb. In dat opzicht ben ik heel gelukkig geweest, gezegend doordat ik nooit bijzonder veel behoefte heb gehad om dingen te verzamelen of meer te hebben dan ik heb. Mijn zonden liggen op andere gebieden. Ik reis eigenlijk graag met weinig bagage door het leven. Dat is veel minder ingewikkeld. Ik houd niet van ingewikkeldheid. Ik houd van

eenvoud, geloof het of niet. Dus ik heb er nooit echt moeite mee gehad dat ik wilde hebben wat andere mensen hebben. Ik neem gewoon aan dat zij het hebben. Ik kijk ernaar en geniet ervan dat zij het hebben, maar ik hoef het zelf niet te hebben.

Hebreeën 13:5 zegt:

Laat uw handelwijze zonder geldzucht zijn. Wees tevreden met wat u hebt, want Hij heeft Zelf gezegd: Ik zal u beslist niet loslaten en Ik zal u beslist niet verlaten.

HEBREEËN 13:5

Het Engelse woord 'covetousness' dat de spreker hier aanhaalt, heeft de bredere betekenis van hebzucht of begeerte; de HSV geeft het hier weer als 'geldzucht'.

Begering is het verlangen om meer te hebben dan je hebt, en dat is duidelijk een onderdeel van wat afgunst is.

Het tegenovergestelde van afgunst, het tegenovergestelde van begeerte, het tegenovergestelde van hebzucht, het tegenovergestelde van waar we het hier over hebben, is eenvoudigweg tevreden zijn met wat je hebt.

Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Hoe kan ik tevreden zijn met wat ik heb? Hij zegt dit:

Laat uw handelwijze zonder geldzucht zijn. Wees tevreden met wat u hebt, want Hij heeft Zelf gezegd: Ik zal u beslist niet loslaten en Ik zal u beslist niet verlaten. Daarom zeggen wij met goede moed: De Heere is voor mij een Helper en ik zal niet vrezen. Wat zal een mens mij doen?

HEBREEËN 13:5-6

Merk op dat hij zegt dat je tevreden moet zijn met wat je hebt, omdat je God hebt. Is dat niet hetzelfde als wat Spreuken 3 zei?

Wees niet jaloers op een man van geweld en verkies geen van zijn wegen,

SPREUKEN 3:31

Zij hebben God niet; jij wel. Of de psalmist zegt in Psalm 73:

Ik was afgunstig op de goddelozen omdat het hun voor de wind ging, maar toen besepte ik dat zij God niet hadden.

PSALMEN 73

De remedie tegen afgunst is God naar waarde te schatten, God meer te waarderen dan al het andere. Dan betekent het feit dat je God hebt, en dat Hij je nooit zal verlaten en je nooit in de steek zal laten, dat je tevreden kunt zijn met alles wat je wel of niet hebt.

12

Tevreden in gebrek en overvloed

Paulus zei in 1 Timotheüs 6:

Als wij echter voedsel en kleding hebben, zullen wij daarmee tevreden zijn.

1 TIMOTHEÛS 6:8

Paulus had vaak meer dan voedsel en kleding. Dat geldt ook voor ons. Maar hij zei dat hij nog steeds tevreden zou zijn als hij dat niet had. Als we alleen voedsel en kleding hebben, wat eigenlijk alles is wat we nodig hebben om te overleven, dan zullen we

daarmee tevreden zijn. Ik durf wel te zeggen dat Paulus ook tevreden zou zijn geweest als hij geen voedsel of kleding had gehad. Zelfs als hij stierf, stierf hij tevreden. Hij maakte dat heel duidelijk in Filippenzen:

Want ik word door deze twee gedrongen: ik heb de begeerte om heen te gaan en bij Christus te zijn, want dat is verreweg het beste, maar in het vlees te blijven is noodzakelijker voor u.

FILIPPENZEN 1:23-24

Dus zelfs als ik geen voedsel of kleding heb, zelfs als ik door kou en ontbering of door verhongering sterf, is dat werkelijk niet erg. Hij zei:

Sterven is winst. Als je God boven alles liefhebt, als Hij alles voor je is, dan kun je niet afgunstig zijn op mensen, behalve misschien op hun betere relatie met God, en dat is iets wat je kunt verkrijgen. Je kunt een zo hechte band met God hebben als je bereid bent na te streven, want God is voor iedereen in gelijke mate beschikbaar. Als je afgunstig bent op de hechte band die iemand anders met God heeft, dan kun je die nastreven en zelf krijgen. Je hoeft niet afgunstig op die persoon te zijn.

Je kunt niet noodzakelijkerwijs ieder bezit hebben dat andere mensen hebben. Als zij een groter huis, een grotere auto, een groter privévliegtuig of een langere vriendenlijst op Facebook hebben, kun jij niet noodzakelijkerwijs al die dingen krijgen. Misschien wel, misschien niet. Er is geen garantie. Maar er is wel een garantie dat je zoveel van God kunt hebben als je wilt. Als je afgunstig bent op mensen vanwege hun relatie met God, laat dat je dan aansporen. Maar om geen enkele andere reden zou je ooit afgunstig op mensen moeten zijn, want God is datgene wat waardevol is. Je hebt Hem en kunt zoveel van Hem hebben als je wilt. Je kunt deelhebben aan de verborgen raad van de Almachtige als je rechtvaardig bent, maar de goddelozen zijn daarvan verstoken.

13

God en de naaste liefhebben

Het echte antwoord op afgunst is dus God te waarderen zoals het hoort, God lief te hebben en mensen lief te hebben. Het komt allemaal op dezelfde grondbeginselen neer, nietwaar?

En u zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand en met heel uw kracht. Dit is het eerste gebod.

MARKUS 12:30

Dan zul je niet afgunstig zijn op mensen die andere dingen hebben die jij niet hebt, omdat jij God zult hebben, en God is al die andere dingen waard en nog meer.

U mag geen wraak nemen of een wrok koesteren tegen uw volksgenoten, maar u moet uw naaste liefhebben als uzelf. Ik ben de HEERE.

LEVITICUS 19:18

Als hij iets heeft wat jij begeerlijk vindt en jij het niet hebt, heb hem dan lief zoals je jezelf liefhebt. Geniet van zijn geluk. Geniet van zijn voorspoed.

Er is geen plaats voor afgunst in het hart van iemand die tegenover God en anderen een christelijke houding heeft. Denk eraan, Paulus zei:

Niet dat ik dit zeg vanwege gebrek, want ik heb geleerd tevreden te zijn in de omstandigheden waarin ik verkeer. En ik weet wat het is vernederd te worden, ik weet ook wat het is overvloed te hebben; in elk opzicht en in alles ben ik ingewijd, zowel in verzadigd te zijn als in honger te lijden, zowel in overvloed te hebben als in gebrek te lijden.

FILIPPENZEN 4:11-12

Hoe kon hij dat? Hij zegt:

Alle dingen kan ik aan door Christus, Die mij kracht geeft.

FILIPPENZEN 4:13

Ik heb Christus, Die mij kracht geeft. Daardoor doet het er voor mij niet toe wat ik verder nog wel of niet heb.

14

Waarom zondaars niet benijdenswaardig zijn

Kijk wat deze kwestie van afgunst betreft eens naar hoofdstuk 23 van Spreuken. Spreuken 23:17 zegt:

Laat je hart niet jaloers zijn op de zondaars, maar heel de dag blijven in de vreze des HEEREN. Want juist dan is er toekomst, en wordt je hoop niet afgesneden.

SPREUKEN 23:17-18

De spreker gebruikt hier het Engelse woord 'hereafter', dat hij uitlegt als 'dat wat hierna komt'. De HSV gebruikt in dit vers het woord 'toekomst'.

Hier is nog een reden om zondaars niet te benijden. De eerste was dat zij een gruwel zijn voor de HEERE, maar Gods vertrouwelijke omgang is met de rechtvaardigen. De eerste reden om zondaars niet te benijden is dus dat zij niet hebben wat jij hebt: God. En God hebben is genoeg. Maar er is nog een reden, en die is dat er een hierna is.

Wij gebruiken het woord ‘hiernamaals’ voor wat er komt nadat je sterft. Zo vatten wij het gewoonlijk op. We denken bij het hiernamaals aan de hemel of de hel. Maar ‘hierna’ betekent eenvoudig dat er na dit moment nog iets komt. Wat er nu gebeurt, is niet het laatste hoofdstuk. Er komt nog meer.

Naar alle waarschijnlijkheid dacht Salomo hetzelfde als de schrijver van Psalm 73. Ik weet niet meer of dat David of iemand anders was, maar de schrijver van Psalm 73 zei:

Toen ik het heiligdom binnenging, besepte ik dat hun pad glad is
en dat zij hard ten val zullen komen,

PSALMEN 73:17-18

enzovoort. Hij denkt duidelijk in termen van de voorzienigheid, die hen uiteindelijk in hun leven zal straffen. Ze zullen er niet helemaal mee weggkomen. Maar hij denkt niet noodzakelijkerwijs aan de hel. Misschien had hij dat begrip wel in gedachten, maar dat staat er niet. Hij zegt alleen dat wat er nu gebeurt niet het laatste woord is. Dingen kunnen veranderen. Het kan omslaan. Er is niet alleen een heden, er is ook een hierna. Uiteindelijk zullen zij op de een of andere manier rekenschap moeten afleggen, en dat wil je dus vermijden.

Hoofdstuk 24, vers 1 zegt:

Wees niet jaloers op slechte mensen, en verlang er niet naar om
bij hen te zijn,

SPREUKEN 24:1

Opnieuw wordt de reden om hen niet te benijden niet uitgedrukt in termen van hoe slecht het met hen zal aflopen, maar van hoe slecht zij zijn. Je wilt gewoon niet slecht zijn. In sommige gevallen is deugd haar eigen beloning. Er valt iets te zeggen voor een

leven met een zuiver geweten. Je slaapt beter. Je hebt niet de verrotting in je beenderen die een ongezond hart je bezorgt, zoals hij eerder zei. Er is iets begerenswaardigs aan iemand die zuivere gedachten heeft en zich goed gedraagt.

Je moet hen niet benijden, omdat hun hart geweld beraamt en hun lippen over onrust stoken spreken. Is dat de reden? Zijn zij daarom niet benijdenswaardig? Ja, want hun gedachten zijn niet zoals jij wilt dat jouw gedachten zijn. Je wilt niet zo zijn, dus benijd hen niet. Je zou alleen mensen moeten benijden op wie je wilt lijken, en dat zouden de godvruchtigen moeten zijn.

Vers 19 van hoofdstuk 24 zegt:

Ontsteek niet in woede over de kwaaddoeners, wees niet jaloers op de goddelozen,

SPREUKEN 24:19

Het is niet helemaal duidelijk wat hij daar precies in gedachten heeft. ‘De lamp van de goddeloze zal worden uitgeblust’ betekent waarschijnlijk dat hij zal sterven, maar natuurlijk zal iedereen sterven. Misschien denkt hij dus aan vernietiging na het graf. Ik weet het niet. In tegenstelling tot wat? In tegenstelling tot een rechtvaardige die een of andere blijvende beloning ontvangt, al wordt dat nooit duidelijk omschreven.

15

De ziel en het leven na de dood

Maar Spreuken is beslist geschreven door een wijs man, een filosoof, en filosofen hebben altijd gespeculeerd over wat er gebeurt nadat mensen sterven. Zelfs wanneer er geen openbaring is, zelfs wanneer mensen de Bijbel niet hebben. Elke religie ter wereld heeft iets te zeggen over wat er gebeurt nadat je sterft. Je reïncarneert, of er gebeurt iets anders. Het is iets wat je intuïtief aanvoelt. Zonder enige bijzondere openbaring van God weten mensen intuïtief dat er iets voorbij dit leven is.

Het is gewoon niet logisch dat schepselen die zo geestelijk en rationeel zijn en zo boven de dierenwereld uitsteken als mensen, volledig zouden verdwijnen. Het is niet logisch dat iets wat zo creatief en groots is als een ziel zomaar zou verdwijnen en er niet meer zou zijn. Wanneer je de vlam van een kaars uitblaast, dooft die gewoon uit. Waar is die heen gegaan? Die is eenvoudig verdwenen. Die is nu nergens meer.

Denk eens aan de creativiteit, het vindingrijke genie, de diepe emoties die in liederen en poëzie worden uitgedrukt, en de verbazingwekkende voortbrengselen van de menselijke ziel. Hoe zou die ziel iets kunnen zijn wat slechts stoffelijk is en ophoudt te bestaan wanneer het stoffelijke leven eindigt? Zo denken atheïsten en materialisten. Zij denken dat de ziel door de hersenen wordt voortgebracht. De hersenen zijn slechts een orgaan. We moeten de hersenen niet verwarren met de geest. De hersenen stoppen natuurlijk met functioneren en ontbinden na de dood. De hersenactiviteit stopt. Maar hoe zit het met de geest? Hoe zit het met die ziel? Hoe zit het met de persoonlijkheid? Waar gaat die heen?

Salomo, en eigenlijk alle filosofen, hebben aangevoeld dat die ergens heen moet gaan. Er moet meer zijn. Het kan gewoon niet zo zijn dat iemand die in God gelooft, een goede God, ook kan geloven dat God onrecht voor eeuwig onrecht laat blijven. Je kunt niet geloven dat de God Die wijs en goed is, een stelsel heeft gemaakt waarin mensen goede mensen kunnen zijn en elke dag ellendig kunnen zijn, zo kunnen sterven en geen beloning krijgen. Hoe zou dat rechtvaardig kunnen zijn? Hoe zou een rechtvaardige God zo'n stelsel kunnen instellen? Er moet beslist meer zijn, zelfs als Hij ons daar niets over heeft verteld. Naar alle waarschijnlijkheid is dat volgens mij wat Salomo hier veronderstelde. Hij zegt dat de goddelozen — hun lamp zal worden uitgeblust — maar dat staat in contrast met de rechtvaardigen. God kan de lamp van de rechtvaardigen beslist niet zomaar uitblussen. Er zijn in het leven van een rechtvaardig mens te veel goede daden die niet beloond zijn. God kan die schuld eenvoudigweg niet onbetaald laten. En beslist niet elke daad wordt in dit leven beloond. Mensen hebben dus altijd beseft dat er behalve dit leven nog iets anders moet zijn, wat dat dan ook mag zijn. Alleen God weet het werkelijk zeker.

16

Uitgestelde hoop als bron van wrok

Nu we het over afgunst en jaloezie hebben gehad, wil ik het hebben over wrok, die daar duidelijk nauw aan verwant is. Maar wrok neemt niet altijd de vorm van afgunst aan. Wrok kan andere oorzaken hebben dan afgunst. In hoofdstuk 13, vers 12, staat:

Uitgestelde verwachting krenkt het hart, maar een vervuld verlangen is een boom des levens.

SPREUKEN 13:12

De uitdrukking ‘boom des levens’ wordt een aantal keren gebruikt in het boek Spreuken. De boom des levens lijkt in Spreuken gebruikt te worden als symbool van dat wat verkwikking geeft, dat wat iemands leven weer nieuw leven inblaast. De uitdrukking wordt op verschillende manieren gebruikt. Het is moeilijk om precies één bepaalde manier vast te stellen waarop het beeld van de boom des levens in Spreuken wordt gebruikt, omdat het in veel verschillende verbanden wordt gebruikt. Ik heb me er vaak het hoofd over gebroken, en over het algemeen lijkt het eenvoudigweg te wijzen op een positieve zegen, kennelijk verkwikking — een verkwikking van het leven.

Maar waar het hier om gaat, is de eerste regel van vers 12:

Hoop die op zich laat wachten.

Wat betekent dat? Je hebt je hoop ergens op gevestigd, en dat waarop je hoopt wordt geen werkelijkheid, in elk geval niet snel. ‘Uitgesteld’ betekent dat het langgerekt wordt, wat betekent dat je moet wachten op datgene waarop je hoopt. Je krijgt niet onmiddellijk je zin. Het wordt uitgesteld. Maar ‘uitgesteld’ wekt de indruk dat het aanzienlijk langer wordt uitgesteld dan je bereid was te wachten, aanzienlijk langer dan je verwachtte. Je hoopte ergens op, en het werd geen werkelijkheid. Soms wordt het nooit werkelijkheid.

Wanneer je een hoop koestert die geen werkelijkheid wordt, maakt dat het hart ziek. Ik geloof dat de ziekte waarover deze passage spreekt, datgene is wat wij wrok noemen. Wrok houdt in dat we ergens niet gelukkig mee zijn, dat we denken dat het niet juist is en dat we ons erover blijven opwinden. De oorzaak van wrok is het uitstellen, of misschien zelfs het volledig wegvallen, van de dingen waarop we hopen.

17

Verwachtingen en teleurstelling

Dit is een belangrijk gegeven in relaties: mensen raken teleurgesteld in elkaar omdat ze verwachtingen van elkaar hebben. Als ik niets van je verwacht, als ik niet hoop dat je iets zult doen of op een bepaalde manier zult zijn, dan zal ik nooit wrok koesteren omdat je niet zo bent, want ik heb nooit verwacht dat je zo zou zijn. Maar als ik dacht dat ik reden had om iets van je te verwachten en je stelt me teleur, dan geeft dat mij aanleiding om wrokkig te worden en boos op je te zijn, om wrok te blijven koesteren en om mijn hart verwrongen en ziek te laten worden.

Ik geloof dat veel mensen die wij geestesziek zouden noemen, waarschijnlijk gewoon mensen zijn die niet goed zijn omgegaan met uitgestelde hoop. Denk hier eens over na: wanneer je iemand ontmoet, heb je bepaalde verwachtingen van die persoon, tenzij het iemand is met wie je niet van plan bent een blijvende vriendschap of relatie te hebben. Je verwacht niet dat die persoon naar je toe loopt en je zonder enige reden in het gezicht spuugt. Als die persoon dat wel doet, zul je erg teleurgesteld zijn. Je verwacht niet dat die persoon over je roddelt of leugens over je vertelt. Je verwacht dat die persoon min of meer loyaal is.

In bepaalde relaties ontwikkel je veel meer verwachtingen van mensen, omdat de relatie zelf gekenmerkt wordt door een grotere mate van verbondenheid, enzovoort. Je verwacht dat je kinderen waardering blijven hebben voor wat je voor hen hebt gedaan. Je verwacht dat je ouders loyaal aan je zijn. Je verwacht dat je huwelijkspartner trouw is. Sterker nog, je verwacht misschien zelfs dat mensen altijd dankbaar zijn wanneer je iets voor hen doet.

Elke keer dat we boos op iemand zijn, komt dat doordat die persoon niet voldeed aan een verwachting die we hadden. Misschien wisten we niet eens wat die verwachting was. Het is eenvoudigweg zo dat die persoon ons teleurstelde, en iemand kan je alleen teleurstellen als je had verwacht dat die persoon anders zou zijn.

18

Onuitgesproken verwachtingen in relaties

Een van de dingen die relaties kapotmaken — misschien wel datgene wat in alle gevallen relaties kapotmaakt — is beslist uitgestelde hoop. Dat wil zeggen: ik hoopte dat ze dit zouden doen. Ik verwachtte dat ze zo zouden zijn, en het liep niet zoals ik had gehoopt. Ze waren niet wat ik verwachtte. Dat is wat wrok veroorzaakt.

Het verdrietige is dat bij echtgenoten vaak een van beiden, of allebei, ziek wordt van de ander. Hun hart raakt verbitterd en ziek, en er ontstaat een ziekte in de relatie die nooit geneest. De reden is dat de man niet aan de verwachtingen van zijn vrouw voldeed, en zij niet aan zijn verwachtingen. In veel gevallen wisten ze niet eens wat de ander verwachtte. Het waren onuitgesproken verwachtingen. Ze wisten niet eens dat ze de ander teleurstelden, maar er waren verwachtingen binnen de relatie die misschien nooit waren uitgesproken. Misschien waren die onredelijk, of misschien waren ze redelijk genoeg, maar de ander verzuimde eraan te voldoen. En die wist niet dat hij of zij de ander teleurstelde, omdat die persoon nooit had geweten dat er iets anders van hem of haar werd verwacht. Zo eindigen veel vriendschappen. Iemand voelt zich door jou gekwetst, en jij weet niet eens waarom die persoon zich gekwetst voelt. In veel gevallen komt dat doordat die persoon dacht dat jij iets bepaalds zou doen, en jij wist dat niet.

Ik kan een aantal mensen bedenken die vroeger vrienden van mij waren en nu niet erg blij meer met me zijn, en ik heb nooit begrepen waarom. Ik kon niets bedenken wat ik ooit verkeerd had gedaan, en ook niet wanneer ik onaardig tegen hen was geweest. Ik had nooit ruzie met hen gehad. Wat mij betreft konden we het uitstekend met elkaar vinden, maar plotseling waren ze tegen mij. In enkele gevallen kwam ik er, toen ik ernaar vroeg, achter dat ze teleurgesteld waren omdat ze hadden gedacht dat ze meer tijd met mij zouden doorbrengen.

Toen we onze school in Oregon hadden, kwamen mensen die al lange tijd vrienden van mij waren soms vanuit andere landen als studenten naar onze school. Ze wisten niet dat ik het behoorlijk druk had met het leiden van een school en er lesgeven. Ze dachten dat we gewoon tijd met elkaar zouden doorbrengen. Ik dacht dat ze kwamen om student te zijn. Daar hadden ze zich voor aangemeld. Maar in veel gevallen pakte hun verblijf bij mij op school niet goed uit voor onze vriendschap. Uiteindelijk namen ze het me namelijk kwalijk dat ik het zo druk had en dat we niet veel tijd met elkaar doorbrachten.

Dit gebeurde met een voorganger, een vriend van mij uit Duitsland, die hiernaartoe kwam. Aan het einde van het jaar bleek hij erg verbitterd tegenover mij te zijn. Daarvoor waren we jarenlang heel goede vrienden geweest. Maar ik besepte niet dat hij dacht dat ik steeds bij hem thuis zou langskomen en tijd met hem zou doorbrengen. Ik had 25 studenten die allemaal graag tijd met mij hadden doorgebracht, en ik had een gezin en kinderen. Hij had die verwachtingen waarvan ik niets wist. Ik zag dat hij steeds afstandelijker werd en, zoals later bleek, verbitterd tegenover mij raakte. Dat kwam doordat hij had gehoopt dat de dingen op een bepaalde manier zouden verlopen, en zo waren ze niet verlopen. Het verdrietige is dat als hij me had verteld dat hij dit verwachtte, ik tegen hem had kunnen zeggen: 'Blijf thuis. Zo zal het niet gaan.'

19

Verwachtingen duidelijk uitspreken

Relaties zouden vaak veel beter verlopen, en er zouden veel minder breuken in relaties ontstaan, als mensen duidelijk aan anderen lieten weten wat ze van hen verwachtten. Maar een van de redenen waarom we dat niet doen, is dat we ervan uitgaan dat iedereen weet wat we verwachten. We gaan ervan uit dat iedereen dezelfde verwachtingen heeft als wij. Het komt niet bij ons op om te zeggen: 'Laat me je vertellen wat ik in deze relatie van je verwacht,' omdat we denken: 'Is dat niet vanzelfsprekend? Heeft niet iedereen dezelfde verwachtingen?'

We zullen wijzer en beter worden in relaties als we beseffen dat niet iedereen van dezelfde dingen uitgaat als wij. Voordat we verbitterd raken tegenover iemand, zouden we kunnen nagaan of die persoon wist dat we bepaalde verwachtingen

hadden. We zouden ons zelfs kunnen afvragen of het onze schuld is dat die persoon niet aan onze verwachtingen voldeed, omdat we nooit hebben verteld dat we dit van hem of haar verwachtten. We verwachten dat mensen onze gedachten kunnen lezen, en dat kunnen ze niet. We denken dat ze genoeg op ons zouden moeten lijken om precies te weten wat wij denken. Ze willen toch zeker hetzelfde als wij, maar misschien is dat niet zo.

Deze uitgestelde hoop en de verbittering die daardoor ontstaat, vormen een echte wig die de duivel gebruikt om het hart van mensen en hun relaties kapot te maken. We moeten ons van die dynamiek bewust zijn. Ik denk dat dit een heel diepgaand spreekwoord is, dat op veel situaties en op veel manieren van toepassing is.

20

Gekwetste broeders en blijvende wrok

Spreekwoorden 18:19 zegt:

Een broeder die gekwetst is, is moeilijker terug te winnen dan een sterke stad, en ruzies zijn als de grendels van een vesting.

SPREUKEN 18:19

De tralies van het kasteel houden sommige mensen buiten, gescheiden van de mensen binnen. Het is moeilijk om door de tralies van het kasteel heen te komen. Als je probeert een kasteel binnen te dringen, zul je het heel moeilijk krijgen. De mensen buiten de tralies en de mensen binnen de tralies blijven van elkaar gescheiden. Het zal niet mogelijk zijn hen weer bij elkaar te brengen zolang die tralies er zijn. Twist tussen broeders is als de tralies van het kasteel: moeilijk te overwinnen, moeilijk bij te leggen.

Waarom? Het gaat over een broeder die gekwetst is. Nogmaals, waarom voelen mensen zich gekwetst? Waarom zou ik me ooit door jou gekwetst voelen? Omdat ik dacht dat jij iets anders zou doen, en jij niet deed wat ik dacht. Je voldeed niet aan mijn verwachtingen, dus voel ik me gekwetst.

Dat je een broeder van mij bent, maakt het moeilijker, omdat ik van een broeder meer verwacht dan van een vreemde of een oppervlakkige vriend. Mijn broeder hoort een goede vriend van mij te zijn. Hij hoort voor me klaar te staan. Hij is mijn broeder. Hij heeft meer gelegenheid om mij te beledigen, omdat ik meer van hem verwacht. Hij zegt dus dat een beledigde broeder moeilijk terug te winnen is.

Hoe komt dat? Het woord 'wrok' wordt hier niet gebruikt, maar dat is beslist wat hier wordt beschreven. Iemand koestert wrok tegen zijn broeder, of tegen iemand van wie hij bepaalde verwachtingen had, maar die niet aan die verwachtingen voldeed. Dan ontstaat er wrok, een soort woekerende haat, omdat de vervulling van wat men hoopte werd uitgesteld en verwachtingen niet werden waargemaakt.

Waarschijnlijk is een van de waardevolste dingen die je over relaties in het algemeen kunt begrijpen, de rol die verwachtingen spelen. Iedereen kent mensen die door jou beledigd zijn geraakt. Je hebt mensen beledigd, maar je was niet van plan iemand te beledigen, omdat je niet wist dat ze verwachtingen van je hadden die ze niet kenbaar hadden gemaakt. Dus ging je onbekommerd je gang en dacht je dat alles goed was, terwijl zij wrok koesterden omdat je niet deed wat zij dachten dat je zou doen, wat zij verwachtten.

Er zijn nog een paar categorieën van zaken van het hart waarover we het gaan hebben. Daarna gaan we verder met het terrein van relaties.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Exodus 20:17
- Spreuken 6:34
- 2 Korinthe 11:2
- Spreuken 27:4
- Psalmen 103:8
- Spreuken 3:31
- Psalmen 73:2
- Romeinen 2:28-29

- Psalmen 73:4-5
- Psalmen 73:5-7
- Psalmen 73:7-9
- Psalmen 73:10-11
- Psalmen 73:12
- Psalmen 73:13-14
- Psalmen 73:16
- Psalmen 73:17
- Psalmen 73:18-20
- Psalmen 73:26
- Spreuken 14:30
- 3 Johannes 1:2
- Mattheüs 6:22-23
- Leviticus 19:18
- Hebreeën 13:5
- Hebreeën 13:5-6
- Psalmen 73
- 1 Timotheüs 6:8
- Filippenzen 1:23-24
- Markus 12:30
- Filippenzen 4:11-12
- Filippenzen 4:13
- Spreuken 23:17-18
- Psalmen 73:17-18
- Spreuken 24:1
- Spreuken 24:19
- Spreuken 13:12
- Spreuken 18:19

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.